

др Зоран МИЛАДИНОВИЋ
професор Правног факултета Универзитета у Крагујевцу

др Симиша ВАРГА
доцент Правног факултета Универзитета у Крагујевцу

ПРАВО АУТОРА НА РАСКИД УГОВОРА ЗБОГ НЕВРШЕЊА УСТУПЉЕНИХ ОВЛАШЋЕЊА

Резиме

Пројиси о заштити права интелектуалне својине знатиан гео протатора посвећује промету права. С обзиром на бројности одредби које се односе на промету права, могао би се извести закључак да по овом питању у пракси нема тешкоћа, односно да нема нејасних решења која захтевају посебно тумачење. Међутим, у пракси се често као спорно поставља питање (нарочито када уговором што није јасно дефинисано) да ли је стипендијалац конкретној овлашћења обавезан да врши прибављено овлашћење или је што само његово право, па од његове воље зависи да ли ће, у којој мери ће или уопште неће вршити стечено овлашћење. У овом раду аутори управо разматрају што питање и покушавају да дају одговор на питање да ли је вршење стеченој овлашћења само право или обавеза стипендијалца овлашћења, како се ово питање решава у случају када уговором није јасно дефинисано, које су последице не вршења стеченој овлашћења и може ли и под којим условима носилац права интелектуалне својине раскинути уговор због што и што стипендијалац не врши или у недовољној мери врши стечено овлашћење, и које последице настају у случају раскида уговора због невршења стеченој овлашћења.

Кључне речи: интелектуална својина, носилац права, ауторско право, аутор, уступање овлашћења, стицалац овлашћења, уговор, раскид уговора, накнада штете.

I Уводне напомене

Промет свих права интелектуалне својине у нашој земљи уређен је двема врстама норми. Одредбама Закона о облигационом односима (ЗОО),¹ уређени су правни односи који настају на основу уговора о лиценци, прецизније речено уређен је уговор о лиценци као посебан именован уговор. Међутим, и сви прописи који уређују поједина права индустријске својине, садрже и одредбе о промету права, тј. преносу и уступању појединих права интелектуалне својине.² Одредбе ових прописа су *lex specialis* у односу на решења садржана у ЗОО, које према општим правилима имају првенство у примени у односу на одредбе ЗОО. Иако на први поглед изгледа, или би бар тако требало да буде, да се одредбама *lex specialis* детаљније и веома прецизно уређују поједина питања у односу на решења садржана у ЗОО, закључак је да бар када су у питању решења која уређују промет права индустријске својине то није случај. Нешто боља, али не и сасвим задовољавајућа ситуација је са одредбама Закона о ауторском и сродним правима (ЗАСП)³ које се односе на промет права. Наиме, ЗАСП, знатан део простора посвећује промету ауторског права, што је и разумљиво имајући у виду да садржину субјективног ауторског права и права интерпретатора, као права сродног ауторском праву чине личноправна и имовинскоправна овлашћења. Из тих разлога ЗАСП, најпре одредбама чл. 58–66, уређује општу проблематику промета ауторског права уређујући режим промета личноправних и имовинскоправних овлашћења, потом са неколико веома опширних одредби (чл. 67–73) прописује општа правила за ауторске уговоре, а затим и посебним одредбама уређује правне односе који настају на основу појединих именованих уговора (издавачки уговор, уговор о представљању и уговор о извођењу дела, уговор о преради дела, уговор о филмском делу и уговор о наруцбини ауторског дела, чл. 73–97). Од свих прописа који уређују поједина права интелектуалне својине, прецизније речено одредбе које се односе на про-

1 Службени лист СФРЈ, бр. 29/78, 39/85, 57/89; Сл. лист СРЈ, бр. 31/93.

2 Види: чл. 59 Закона о патентима (Службени лист СРЈ, бр. 32/2004); чл. 50–57 Закона о жиговима, чл. 21 Закона о заштити топографија интегрисаних кола; чл. 49–56 Закона о правној заштити индустријског дизајна (Службени гласник РС, бр. 104/2009).

3 Службени гласник РС, бр. 104/209.

мет права (укључујући и одредбе ЗОО које уређују уговор о лиценци) једино ЗАСП, у одредбама о општим правилима о ауторским уговорима дотиче питање обавезе стицаоца имовинскоправних овлашћења да врши прибављена овлашћења, односно последицама не вршења или недовољног вршења прибављеног овлашћења.

Предмет разматрања у овом раду јесте управо питање које се у пракси врло често поставља: да ли је стицалац овлашћења из уговора о уступању појединих овлашћења из садржине субјективних права интелектуалне својине обавезан да врши прибављено овлашћење или је то само његово право, па од његове воље зависи хоће ли уопште и у којем обиму вршити стечено овлашћење, односно може ли и у којим случајевима носилац права раскинути уговор због тога што стицалац не врши прибављено овлашћење и које последице у том случају настају. Ова питања подједнако се постављају и код свих права интелектуалне својине која су подложна промету, пре свега код уговора о лиценци патента, жига, дизајна и топографије интегрисаних кола, а која нису јасно законски уређена.

II Вршење стеченог овлашћења-обавеза стицаоца или само његово право

Једно од битнијих питања када су у питању уговори о уступању искључивих имовинскоправних овлашћења из садржине субјективних права интелектуалне својине (пре свега аутора, носиоца патента, жига дизајна и топографије интегрисаних кола), јесте да ли је стицалац одређеног овлашћења обавезан да врши стечено овлашћење, односно да ли је обавезан да искоришћава предмет заштите или је то само његово право а не и обавеза, па да од његове воље зависи да ли ће и у којем обиму ће исто вршити. Као што је напред истакнуто, правни промет субјективних права интелектуалне својине у нашем праву уређен је бројним одредбама, при чему је и питање обавезе вршења прибављеног овлашћења, па самим тим и право уступиоца на раскид уговора због невршења или недовољног вршења уступљеног овлашћења уређено на различите начине. У том шаренилу, има одредби у којима је на ово питање дат јасан одговор али има и одредби које су недоречене, нејасне или у најмању руку нелогичне. У таквом стању ствари, да би се избегли спорови и одговор тражио тумачењем намере уговорних страна, најбоље је уколико се ово питање уговором јасно дефинише. Али, ако се има у виду чињеница да се данас уговори о уступању појединих овлашћења из садржине права интелектуалне својине закључују по унапред припремљеним обрасцима, јасно је да у пракси веома често настаје

потреба да се тек тумачењем намере уговорних страна дође до одговора на ово питање, па сходно томе и да ли и под којим условима носилац права-уступилац има право на раскид уговора због тога што стицалац не врши или недовољан врши стечено овлашћење, оштећујући на тај начин интересе носиоца права.

Да ово питање може бити законом јасно дефинисано показује одредба члана 696 ЗОО којом је уређен уговор о лиценци. Наиме, у овој одредби стоји: „стицалац лиценце је дужан да искоришћава предмет лиценце на уговорен начин, у уговореном обиму и у уговореним границама“. Дакле, када је реч о обавези стицаоца овлашћења на искоришћавање проналаска, техничког знања и искуства, жига и дизајна ситуација је јасна: стицалац лиценце је обавезан да искоришћава предмет уговора, а уговором о лиценци треба само дефинисати модалитете као што је начин, обим и границе искоришћавања. У пракси се ови модалитети релативно јасно и лако дефинишу и то пре свега због тога што су то параметри на основу којих се уговара плаћање лиценцне накнаде. На пример, врло често се плаћање лиценцне накнаде одређује процентуално од обима производње, нето прихода и сл.⁴ Исто тако, због територијалног дејства права интелектуалне својине и границе искоришћавања се уговором лако дефинишу, тако што по правилу стицалац лиценце може искоришћавати предмет лиценце на територији одређене државе.

На овом становишту стоји и правна теорија истичући да без коришћења проналаска, знања и искуства, жига, дизајна уговор о лиценци био би беспредметан.⁵

Када је реч о обавези корисника да врши стечено овлашћење на основу неког од ауторских уговора, ситуација није сасвим јасно законски уређена иако је као што смо напред истакли ЗАСП знатан део простора посветио промету ауторског права. Тако у ЗАСП о овом питању постоји шаренило од тога да је у појединим случајевима дат јасан одговор на ово питање, тј. да је корисник *обавезан* да врши стечено овлашћење, шта више за нека овлашћење као на пример, овлашћење за објављивање, бележење дела на носач звука или слике и емитовање дела, уколико уговором нису изричито уговорена, не може се тумачењем уговора закључити да је то била намера уговорних страна, али има и нејасних, боље речено недоречених или нелогичних одредби, које уколико се *уговором јасно не дефинишу*, мора се тек тумачењем доћи до одговора на питање да ли је корисник обавезан да врши стечено овлашћење или је то само његово право.

4 Синиша Варга, *Право индустријске својине*, 3. измењено и допуњено издање, Крагујевац, 2010, стр. 400-401.

5 Борислав Благојевић, Врлета Круљ, *Коментар Закона о облигационим односима*, том II, Београд, 1980, стр. 187.

Пример како законом треба јасно дефинисати међусобне обавезе уговорних страна (и не оставити простора за различито тумачење) налазимо у одредбама члана 73, став 2 ЗАСП, који уређује обавезе уговорних страна код издавачког уговора, односно члана 82 када је реч о обавезама уговорних страна из уговора о извођењу или представљању дела.

Наиме, у члану 73, став 1 записано је: „издавачким уговором аутор, односно други носилац ауторског права уступа, односно преноси на издавача право на умножавање ауторског дела штампањем, и на стављање у промет тако умножених примерака дела, а издавач се обавезује да дело умножи и стави примерке у промет, као и да за то плати накнаду, ако је уговорена, аутору, односно другом носиоцу ауторског права.“ Дакле, ова законска одредба је веома јасна и није потребно било какво тумачење у погледу обавезе издавача да врши стечено овлашћење, јер је законом јасно прописано да он закључивањем издавачког уговора преузима бар две основне обавезе: да дело умножи и да умножене примерке дела стави у промет. Штавише, чланом 76, став 2 ЗАСП ове обавезе корисника-издавача су и орочене, у смислу да је издавач обавезан да са пуштањем у промет примерака дела отпочне у року предвиђеним уговором а ако уговором није другачије предвиђено тај рок износи годину дана од дана пријема уредног рукописа или другог оригиналног примерка дела. Остале обавезе за корисника дела-издавача (плаћање накнаде на пример, тираж, број издања, изглед и техничку опрему дела и сл.), уговорне стране могу предвидети али и не морају. Неиспуњење једне од две основне обавезе издавача има за последицу раскид уговора, о чему ће више речи бити на одговарајућем месту.

На исти начин законодавац је поступио и када је реч о обавези корисника из уговора о извођењу или представљању дела. Наиме, чланом 82 ЗАСП, прописано је: „Уговором о представљању, односно уговором о извођењу аутор, односно други носилац ауторског права уступа кориснику право на представљање или право на извођење ауторског дела, а корисник се обавезује да дело представи, односно изведе у одређеном року, на начин и под условима који су одређени уговором.“ Дакле, и када је реч о обавези корисника да дело изведе или представи обавеза корисника је јасно прописана законом и он не може бирати да ли ће или неће вршити извођење односно представљање дела након закључења уговора, то је једноставно његова обавеза. Неиспуњење обавезе од стране корисника има за последицу раскид уговора и накнаду штете.

За разлику од напред наведена два случаја, законодавац није био сасвим јасан приликом дефинисања уговора о филмском делу. Наиме, у члану 88 ЗАСП стоји: „Уговором о филмском делу се једно или више

лица обавезују произвођачу филмског дела да стваралачки сарађују на изради филмског дела и уступе му своја имовинска права на то дело.“ И лаику а не правнику је јасно да је ова законска одредба непотпуна, боље речено и нелогична. Наиме, ако би се уско тумачила ова законска одредба, могло би се закључити да филмски продуцент као корисник дела нема обавезу нити да сними филм, нити да лицима са којима је закључио уговор и која су му уступила своје стваралачке доприносе за то плати накнаду. Прва нелогичност, односно недореченост исправљена је на посредан начин у одредби члана 91, став 3 ЗАСП којом је предвиђена да је произвођач филмског дела „*дужан да филмско дело користи*.“ Много би логичније било да се реченица која је садржана у члану 91, став 3 налази у одредби члана 89, којом је дефинисан уговор о филмском делу. Ипак, и поред напред наведене мањкавости закључак је да је и филмски продуцент као корисник дела обавезан да стечено овлашћење врши и то на уговорен начин у уговорено време. Овакав закључак произилази из одредбе члана 93, став 1 ЗАСП којом је предвиђено да коаутори филмског дела имају право на раскид уговора, као и право да задрже уговорену накнаду ако произвођач филмског дела не заврши филмско дело у року од три године од дана закључења уговора, ако није друкчије уговорено. Ставом 2 истога члана прописано је да коаутори филмског дела поред права на раскид уговора због не извршења уговорне обавезе на снимање дела, имају право на накнаду штете ако произвођач филмског дела не отпочне са искоришћавањем филмског дела у року од једне године од дана завршетка филмског дела, ако уговором није предвиђен други рок.

За разлику напред наведених ситуација, уколико је реч о преради дела, односно наруцбини дела, боље речено када је реч о уговору о преради и уговору о наруцбини дела, ЗАСП не прописује ни на директан ни на индиректан начин обавезу корисника да дело користи, што значи да је остављено на вољу уговорним странама да то уреде. Имајући у виду да је листа искључивих имовинскоправних овлашћења прилично широка и да је за свако легално коришћење ауторског дела (то исто важи и за права сродна ауторском праву) потребна дозвола аутора, односно носиоца ауторског права, уговором којим се стиче конкретно овлашћење мора бити јасно одређено да ли је вршење тог овлашћења обавеза корисника или је то само његово право.

Из напред изложеног може се закључити да је у неким случајевима законом изричито прописана обавеза корисника да врши прибављена овлашћења, тако да у тим случајевима корисник нема избора након закључења уговора већ стечено овлашћење мора вршити на уговорен начин и у уговореном обиму. Не вршењем прибављеног овлашћења чини се повреда уговорне обавезе што има одговарајуће последице.

Међутим, у већини случајева (за већину овлашћења), прописима није изричито прописана обавеза корисника да врше стечено овлашћење, тако да уколико носилац права жели да корисника обавезе да стечено овлашћење врши, уговором то мора изричито предвидети.

Питање је међутим, шта се дешава ако уговором између носиоца права и стицаоца конкретног овлашћења ово питање није јасно дефинисано. У том случају одговор се мора пронаћи тумачењем уговора, односно намере уговорних страна. Правна теорија сматра да у том случају као индиције које се као добра основа могу користити за утврђивање да ли је корисник обавезан да врши стечено овлашћење или не, треба да послуже следеће чињенице.

Прво, треба утврдити да ли је за коришћење предмета заштите уговорено плаћање накнаде и на који је начин плаћања уговорен. Уколико је уговором о уступању одређеног овлашћења било предвиђено плаћање накнаде у сразмери према степену привредног коришћења предмета заштите, логично је закључити да је корисник обавезан да стечено овлашћење врши. На пример, ако је плаћање накнаде уговорено у одређеном проценту од нето добити корисника, логично је да је корисник обавезан да овлашћење врши и не може се истицати да је то само његово право. Ако је међутим, плаћање било уговорено у паушалном износу а при том је стицалац овлашћења платио уговорену накнаду, носиоцу права интелектуалне својине-уступиоцу је све једно да ли ће стицалац искоришћавати предмет заштите или не, па се може закључити да корисник није обавезан да стечено овлашћење врши.

Уколико у уговору нема одредби о плаћању накнаде (што је у пракси могуће) уговор треба тумачити (па на основу тог и закључити да ли постоји обавеза или само право коришћења предмета заштите) тако да се утврди да ли је у интересу носиоца права да се предмет заштите користи и без стицања било какве економске користи.⁶ Примера ради, то је могуће када је аутор дела неафирмисан или је мање познат, па жели да његово дело буде објављено или издато и без обавезе корисника (издавача на пример) да му плати било какву накнаду.

У одређеним случајевима и облик уступљеног овлашћења може бити меродаван за утврђивање да ли је стицалац овлашћења обавезан да исто врши или не. Уколико је у питању искључиво уступање са великом сигурношћу треба закључити да је корисник обавезан да врши стечено овлашћење. До таквог закључака долази се на основу чињенице што код искључивог уступања једино стицалац искључивог овлашћења има право да исто врши (за време трајања уговора то не може чинити ни носилац права) па је логично да уколико он то не чини, наноси штету

6 Слободан Марковић, *Ауторско право и сродна права*, Београд, 1999, стр. 260.

економским интересима носиоца права. Као потврда ове констатације показује чињеница да је управо одредбама ЗАСП предвиђено обавезно вршење стеченог овлашћења код свих оних уговора за које је карактеристично искључиво уступање.⁷

III Право носиоца права на раскид уговора због не вршења уступљеног овлашћења

Право на раскид уговора због неиспуњења уговорне обавезе детаљно је уређено одредбама ЗОО (чл. 124-132). То су општа правила облигационог права која се примењују уколико посебним прописима то питање није посебно уређено.

Како је промет права интелектуалне својине у великој мери уређен одредбама које имају карактер *lex specialis* у односу на одредбе ЗОО, то је и питање права на раскид уговора и последицама раскида у приличној мери уређено посебним одредбама. Међутим, и ово питање је различито уређено у зависности да ли је реч о прописима који уређују промет права индустријске својине или промет ауторског и сродних права.

Када се посматрају прописи који уређују промет појединих права индустријске својине (патента, жига и дизајна) уочава се да сви садрже идентичну одредбу према којој се на сва питања која нису посебно уређена одредбама посебних закона примењују правила којима су уређени облигациони односи.⁸ Изузетак је Закон о заштити топографија интегрисаних кола, који садржи само једну веома сажету одредбу о промету права,⁹ не упућујући чак ни на сходну примену правила облигационог права. Међутим, у таквом стању ствари, неспорно је да се применом аналогије морају примењивати правила облигационог права.

Иако не сасвим довољно, питање права на раскид уговора (обе уговорне стране) због не испуњења уговорних обавеза најцеловитије је уређено одредбама ЗАСП.

7 То је случај на пример, код издавачког уговора, уговора о филмском делу и уговора о извођењу или представљању дела. Ова овлашћења (на издавање, снимање и искоришћавање филмског дела и извођење или представљање дела) увек се уступају на *искључив* начин. Ово је и разумљиво јер је мало вероватно да би неки продуцент (због великих улагања) преузео обавезу да сними филмско дело ако би поред њега то овлашћење било уступљено макар још једном продуценту. Иста је ситуација и код издавачког уговора.

8 Видети члан 53, став 7 Закона о жиговима, члан 21 Закона о заштити топографија интегрисаних кола, члан 52, став 6 Закона о правној заштити дизајна, члану Закона о патентима.

9 Видети члан 21 Закона о заштити топографија интегрисаних кола.

Наиме, одредбама ЗАСП ово питање је најпре у форми генералне клаузуле (ауторски уговори – општа правила) уређено одредбом члана 71 (која се односи на све ауторске уговоре), тако што је ставом 1 истога члана прописано да „аутор, односно његов наследник може ускратити дозволу коју је дао, односно повући уступљено имовинско право¹⁰ ако стицалац дозволе, односно права, не остварује право које је прибавио, или га остварује у обиму мањем од уговореног, чиме угрожава интересе аутора, односно његовог наследника“. ЗАСП је даље прописано да аутор, односно његов наследник не може ускратити дозволу коју је дао, односно повући имовинско право ако је неостваривање или недовољно остваривање права од стране стицаоца настало због разлога за које је одговоран аутор, односно његов наследник, што је и разумљиво.

Аутор, односно његов наследник не може се унапред одрећи права на раскид уговора због невршења или недовољног вршења прибављеног овлашћења од стране стицаоца права.

Да не би било злоупотребе од стране аутора, односно његовог наследника,¹¹ ЗАСП поставља нека ограничења са циљем да се подједнако заштите интереси аутора, односно његовог наследника али и интереси корисника ауторског дела. Као што се из напред цитиране законске одредбе примећује, први и основни услов који мора бити испуњен да би аутор, односно његов наследник могао да ускрати дозволу, односно да повуче уступљено имовинско право (да истакне захтев за раскид уговора), јесте да невршење или недовољно вршење права не сме да буде последица аутора, односно његовог наследника. Поред тога, ЗАСП прописује да аутор, односно његов наследник не може тражити раскид уговора пре истека рока од *две године* од закључења уговора, или предаје примерка дела стицаоцу овлашћења, уколико је та предаја уследила после закључења уговора. Уколико се ради о уговору којим је предвиђено објављивање и издавање ауторског дела као прилога у новинама или часопису, тај рок је скраћен на период од *шест месеци*. Ипак, уколико аутор, односно његов наследник желе да раскину уговор зато што стицалац овлашћења не врши или недовољно врши стечено овлашћење, уговор се може раскинути тек пошто се стицалац овлашћења обавести о тој намери и остави му се примерени рок у коме он треба да отпочне са вршењем овлашћења, односно са побољшаним вршењем овлашћења ако је исто вршено, али у недовољној мери. И ако је овде реч о уговору код кога је испуњење обавезе у одређеном року битан елемент уговора, по протеклу рока за испуњење, уговорна страна (овде аутор), може одржати

10 Појам дозвола, односно уступљено имовинско право у контексту ауторског права тумачи се као уговор.

11 Зоран Миладиновић, *Право интелектуалне својине*, Крагујевац, 2009, стр. 285.

уговор на снази ако обавести стицаоца овлашћења да захтева испуњење његове обавезе.¹²

Као што је напред истакнуто оваквим законским решењем, поред права аутора, односно његовог наследника у доброј мери су заштићени и интереси корисника дела. Наиме, за испуњење скоро сваке уговорне обавезе неопходно је коректно и одговорно понашање обе уговорне стране. Када су у питању ауторски уговори та сарадња је можда и неопходнија него у свим другим ситуацијама. То се најбоље може разумети на примеру издавачког уговора. Да би издавач могао да испуни своју обавезу (умножавање дела и пуштање примерака дела у промет) у уговореном или законом прописаном року, неопходно је да од аутора добије манускрипт такође у уговореном или законом прописаном року. Уколико аутор не испуни ту своју обавезу логично је да ни издавач не може испунити своју обавезу.

Иако је ова законска одредба прилично јасна, једно питање ипак заслужује коментар. Наиме, док је невршење прибављеног овлашћења релативно лако утврдити (корисник уопште не врши прибављено овлашћење), то није увек могуће када је реч о недовољном вршењу прибављеног овлашћења. Ово због тога што у том случају корисник врши прибављено овлашћење али то не чини на довољан и ефикасан начин чиме се угрожавају економски интереси аутора, односно носиоца права. Иако је ово фактичко питање које се мора процењивати у сваком конкретном случају, може се речи да би недовољно вршење прибављеног овлашћења постојало када би издавач на пример умножио ауторско дело у уговореном року и у уговореном броју примерака, али не предузима било какве или веома мале активности ради стављања примерака дела у промет. Има мишљења да недовољно вршење прибављеног овлашћења постоји на пример, у случају када стицалац неког искључивог имовинског права, не покреће судски поступак против лица која неовлашћено искоришћавају ауторско дело на чије искоришћавање искључиво овлашћење има корисник на основу уговора.¹³

IV Последице раскида уговора због невршења уступљеног овлашћења

Раскид уговора због невршења или недовољног вршења уступљеног овлашћења из садржине субјективног права интелектуалне својине производи одређене правне последице. Као што је то ситуација и са другим питањима и о овом питању у прописима који уређују права интелекту-

12 Пресуда Врховног суда Србије, Прев. бр. 279/94 од 19.10.1994.

13 С. Марковић, *нав. дело*, стр. 266.

алне својине, тачније у одредбама које уређују уговорне односе постоји шаренило, тј. неједначена решења. Из тих разлога, у оним ситуацијама када ово питање није уређено прописима који уређују права интелектуалне својине, као прописа *lex specialis* у потпуности се примењују одредбе ЗОО које уређују раскид уговора због неиспуњења (чл. 124–132). Генерално посматрано то значи да носилац права –уступилац, у том случају има право на накнаду штете од друге уговорне стране, тј. стицаоца овлашћења, односно корисника. Међутим, с обзиром на одређене специфичности предмета уговора у праву интелектуалне својине, а посебну у случају уступања одређеним искључивих имовинскоправних овлашћења аутора, али и због чињенице да је појединим одредбама ЗАСП (када су у питању неки уговори) ово питање прецизније регулисано чини нам се потребним указати на нека добра решења у ЗАСП, уз напомену да се и у другим случајевима могло поступити на исти начин.

Тако је, на пример, чланом 76, став 2 ЗАСП предвиђено, да у случају да издавач не отпочне са пуштањем примерака дела у промет у уговореном или законом предвиђеном року, аутор има право на раскид уговора и накнаду *штитте због неизвршења уговора*. Добро решење у овом случају је, што је, законом прописано да то право припада и издавачу, уколико аутор у уговореном или законом прописаном року не преда уредан рукопис, тј. не испуни своју уговорну обавезу. Питање на које у овом случају није дат одговор је на који износ штете аутор у овом случају може рачунати.

Исто решење садржи и члан 83 ЗАСП који се односи на уговор о извођењу или представљању дела.

Специфично решење предвиђено је у случају раскида уговора због неиспуњења уговорних обавеза из уговора о филмском делу. Наиме, познато је да у стварању једног филмског дела учествује велики број лица са различитим доприносима. Као једна уговорна стране увек се налази продуцент који обезбеђује финансијска средства и носи читав економски ризик снимања филма. Као друга уговорна стране јавља се велики број лица са различитим стваралачким доприносима што има за последицу и њихов различит положај као друге уговорне стране. То су коаутори,¹⁴ аутори појединих доприноса,¹⁵ интерпретатори,¹⁶ са којима (са сваким

14 Коаутори филмског дела по закону су: писац сценарија, режисер и главни сниматељ. Ако је музика специјално компонована за одређени филм онда статус коаутора има и композитор, а ако је у питању анимирани филм, онда статус коаутора има и аниматор, тј. цртач филма.

15 Статус аутора имају на пример: аутор, маске, аутор костима, кореограф и др. лица.

16 Интерпретатори у филмском делу су глумци и певачи.

од њих) продуцент закључује посебан уговор. Иако коаутори филмског дела имају кључну улогу, без осталих актера, филмско дело ни у ком случају не би могло бити реализовано. Због тога у случају невршења преузетих обавеза сваког учесника у стварању филмског дела, свака од уговорних страна може раскинути уговор. По логици ствари, али и по општим правилима облигационог права, у том случају, страна која није испунила своју уговорну обавезу била би у обавези да страни која је због тога раскинула уговор накнади штету. Међутим, ЗАСП уређујући ово питање (по нашем мишљењу, ставља у неравноправан положај поједине уговорне стране) тако што право на накнаду штете у случају раскида уговора због не вршења уступљених овлашћења признаје само коауторима филмског дела, док остали субјекти (уговорне стране) то право према одредбама ЗАСП немају. Штавише, положај коаутора не да је повољнији, већ се може рећи и неоправдано привилегован, па се са аспекта општих правила о накнади штете поставља питање да ли је такво решење у складу са општим правилима о накнади штете.

Наиме, према члану 93, став 1 ЗАСП уколико произвођач филмског дела не заврши филмско дело у уговореном или законом прописаном року, *коаутори* имају право на раскид уговора и право да *задрже уговорену накнаду*. Ставом 2 истог члана предвиђено је да коаутори, поред права да задрже уговорену накнаду имају право и на *накнаду штете*, ако произвођач филмског дела не отпочне са искоришћавањем филмског дела у уговореном или законом предвиђеном року. Остале актере филмског дела, или боље речено уговорне стране са продуцентом (ауторе појединих доприноса и интерпретаторе) ЗАСП и не помиње, бар када је реч о њиховом праву на раскид уговора и накнаду штете, или права да задрже примљену накнаду.

Дакле, коаутори су на неки начин привилеговани, бар када је реч о праву на раскид уговора и на накнаду штете у односу на остале уговорне стране које уговором о филмском делу уступају продуценту своје стваралачке доприносе.

Овако решење (бар када су коаутори у питању) можда и има смисла ако се зна да према члану 92 ЗАСП, код уговора о филмском делу, уколико се ауторска накнада уговара, иста се мора уговорити за сваки облик и обим искоришћавања филмског дела. Ставом 2 истог члана изричито је прописано да „уговорена накнада за снимање филмског дела не обухвата накнаду за друге облике искоришћавања филмског дела.“ Сагледавањем, целокупне законске одредбе, може се закључити да филмски продуцент закључивањем уговора о филмском делу преузима две независне обавезе: једна је да у уговореном или законом прописаном року сними филмско дело, а друга је да у уговореном или законом прописаном року отпочне са искоришћавањем филмског дела. Према

томе, ако се пође од тога да се уговор раскида због тога што продуцент у уговореном или законом прописаном року није снимио филмско дело, коаутори имају право да задрже само уговорени износ, али не би имали право и на накнаду штете. Ако пак филмски продуцент сними филмско дело, али у уговореном или законом прописаном року не отпочне са привредним искоришћавањем дела, коаутори поред раскида уговора имају право на накнаду штете. Поставља се питање шта се дешава ако је уговорена накнада знатно већа него што је штета коју коаутори трпе због тога што филмско дело није снимљено у уговореном или законом прописаном року? И друго питање, да ли се може у конкретном случају закључити да је реч о кумулирању накнаде због неснимљеног филма и неискоришћавања филмског дела?

Ипак, када се детаљније анализира ова законска одредба закључак је да се по природи обавеза које произилазе из уговора о филмском делу, у пракси тешко може десити да се поставе два захтева: за задржавање уговорене накнаде због не снимања филма и за накнаду штете због привредног неискоришћавања филмског дела. Ово због тога што, уколико филмско дело није снимљено у уговореном или законом прописаном року, коаутори имају право на раскид уговора и право да задрже уговорену накнаду. Уколико дође до раскида уговора због неиспуњења обавезе на снимање филмског дела аутоматски отпада могућност и на раскид уговора (па и на накнаду штете) због привредног неискоришћавања филмског дела, јер ако је уговор раскинут, тиме су престале даље обавезе филмског продуцента, па и не може испуњавати обавезу која је раскидом уговора о снимању филмског дела престала.

Што се тиче осталих субјеката који се јављају као уговорна страна са филмским продуцентом, сматрамо да их је ЗАСП неоправдано изоставио као субјекте који могу раскинути уговор и задржати уговорени износ, односно захтевати накнаду штете због тога што филмски продуцент није у уговореном или законом прописаном року снимио дело или није отпочео са привредним искоришћавањем филмског дела. Сматрамо да нема ниједног разлога да ова лице не буду третирана на равноправан начин као друга уговорна страна. По нашем мишљењу, ова лице могу остварити то право аналогном применом правила која се односе на коауторе, односно применом општих правила о раскиду уговора због неиспуњења уговором преузетих обавеза предвиђених чланом 124–132 ЗОО:

V Закључак

Сврха уступања имовинскоправних овлашћења из садржине субјективних права интелектуалне својине јесте остваривање економске

користи, односно повраћај уложеног времена и средстава у стварању одређеног интелектуалног добра. Због тога је по природи ствари логично очекивати да уступањем одређеног овлашћења носилац права интелектуалне својине очекује да стицалац исто врши на уговорен начин и у уговореном обиму, тј. на начин на који ће и за себе и за носиоца права – уступиоца постићи најбоље резултате. Како у нашем праву (осим у неким случајевима) питање обавезе вршења прибављеног овлашћења није на задовољавајући начин уређено законским одредбама, неопходно је ову обавезу стицаоца овлашћења уговором увек јасно дефинисати. Критеријуми на основу којих се у недостатку јасних уговорних одредби релативно поуздано може закључити да је стицалац обавезан да врши прибављено овлашћење, су само крајње средство које треба користити приликом тумачења уговора, односно воље уговорних страна. Решења садржана у неким законским одредбама показују колико је добро када у законској одредби нема нејасноће по питању да ли је вршење стеченог овлашћења само његово право или је то и његова уговорна обавеза. Због тога би, у будућим изменама законских одредби или приликом доношења нових, ово питање требало јасно уредити, у смислу јасног дефинисања бар основних обавеза уговорних страна. Колико проблема у пракси може створити нејасно дефинисан уговор показује пример уговора о филмском делу из нашег ЗАСП.

Zoran MILADINOVIĆ, PhD

Professor at the Faculty of Law University of Kragujevac

Siniša VARGA, PhD

Assistant Professor at the Faculty of Law University of Kragujevac

THE RIGHT OF THE AUTHOR TO TERMINATE THE AGREEMENT DUE TO THE NON-EXECUTING OF THE ASSIGNED RIGHTS

Summary

The regulations which protect the intellectual property rights cover to a certain degree the area of legal transactions, that is the delegation of rights. Given a large number of such regulations, we may conclude that this issue is not encountering difficulties in legal practice, that is that there are no ambiguous regulations that require additional interpretation. However, there is a question

which is frequently raised in practice, especially in the circumstances when it is not well defined in the agreement – whether the legal entities to whom certain rights are delegated are responsible to execute them or only have the right to execute them, that is whether the executing of the acquired rights and the extent of this executing, solely depend on free will of the subject to whom these rights were assigned. The authors of this work contemplate this question in an attempt to find the answer whether the executing of the assigned rights is only the right, or both the right and the obligation of the subject to whom these rights were delegated and how this issue can be solved when it has not been specifically regulated by the agreement. The authors also explore the issue what could be the legal consequences of failing to execute the acquired rights and whether this could become a ground for the intellectual property rights holder to terminate the agreement, as well as what could be the consequences of such termination based on this ground.

Key words: *intellectual property, author, copyright, copyright holder, delegation of rights, the rights acquirer, agreement, termination of agreement, damage compensation.*